

**НАУКА ТА ОСВІТА В
УМОВАХ ВІЙНИ:
ГЛУХІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА
ДОВЖЕНКА**

**23-24 травня
2024 року**

**МАТЕРІАЛИ ЗВІТНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ТА ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

РОЗДІЛ 2

УДК: 378
Н-34

*Схвалено вченою радою
Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
(протокол №13 від 29 травня 2024 року)*

Програмний комітет:

Голова:

Луценко Г. В. – проректор з науково-педагогічної роботи.

Відповідальний секретар:

Федорова Л.Г. – методист відділу аспірантури, докторантури та наукової роботи.

Члени програмного комітету:

Дмитренко А. П. – завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти, голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету дошкільної освіти;

Маринченко Є. О. – відповідальний за наукову роботу факультету технологічної і професійної освіти;

Хлонь Н. В. – відповідальна за наукову роботу факультету природничої і фізико-математичної освіти;

Кабиш М. Ю. – відповідальна за наукову роботу Навчально-наукового інституту філології та історії;

Тітаренко С. А. – відповідальна за наукову роботу факультету дошкільної освіти;

Тихонова А. П. – відповідальна за наукову роботу Навчально-наукового інституту педагогіки і психології;

Андросенко А. О. – голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету технологічної і професійної освіти;

Мозговий О. С. – голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених Навчально-наукового інституту філології та історії.

Н-34

Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка»: збірник матеріалів звітної науково-практичної конференції здобувачів вищої та фахової перед вищою освітою. За заг. ред. Луценка Г.В. Глухів. 2024. Ч.2. 628 с.

Електронна версія збірника розміщена на сайті Глухівського НПУ ім. О.Довженка у відкритому доступі за інтернет адресою: <http://new.gnpu.edu.ua/uk/nauka/studentska-naukovo-doslidnytska-dijalnist.html> у розділі НАУКА - Студентська науково-дослідницька діяльність та надіслана на пошту учасникам

До збірника увійшли матеріали доповідей здобувачів фахової передвищої, вищої освіти за результатами роботи над науковими дослідженнями.

Основна мета заходу: популяризація діяльності активних, талановитих, креативних молодих учених у різних галузях науки, сприяння у реалізації їхнього творчого і наукового потенціалу.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Відповідальність за науковий рівень тез доповіді, обґрунтованість висновків, а також, достовірність результатів і дотримання авторських прав несуть автори, а також, їх наукові керівники.

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024

© Автори публікацій, 2024

ЗМІСТ		
ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО СТУПЕНЯ «ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ»		4
Шифр	СПЕЦІАЛЬНОСТІ	
011	ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	4
012	ДОШКІЛЬНА ОСВІТА	44
013	ПОЧАТКОВА ОСВІТА	60
015	ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА	76
032	ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ	105
073	МЕНЕДЖМЕНТ	132
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ		147
СЕКЦІЯ	ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	147
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	193
СЕКЦІЯ	ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ, СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ	233
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ		286
СЕКЦІЯ	УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ	286
СЕКЦІЯ	АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДА	307
СЕКЦІЯ	ІСТОРІЇ, ПРАВОНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ	342
ФАКУЛЬТЕТ ПРИРОДНИЧОЇ І ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ		355
СЕКЦІЯ	ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ ТА ІНФОРМАТИКИ	355
СЕКЦІЯ	БІОЛОГІЇ, ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ	360
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН	367
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ		376
СЕКЦІЯ	ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ	376
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	442
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	466
ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ		516
СЕКЦІЯ	ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	516
СЕКЦІЯ	ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	561
СЕКЦІЯ	ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	576
ВСП «ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»		585
СЕКЦІЯ	ЦК ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ	585
СЕКЦІЯ	ЦК ГУМАНІТАРНО-СОЦІАЛЬНИХ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ	592
СЕКЦІЯ	ЦК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	603
СЕКЦІЯ	ЦК ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	607
СЕКЦІЯ	ЦК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	616
СЕКЦІЯ	ЦК ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	624

032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

Ащаулова Тетяна Анатоліївна,
аспірантка 3 року навчання, спеціальності 032 Історія та археологія;
Навчально-наукового інституту філології та історії
Науковий керівник: д-р пед. наук, доц. Гриценко А. П.

РОЗВИТОК ГЛУХІВСЬКОГО УЧИТЕЛЬСЬКОГО ІНСТИТУТУ 1943-1954 РР.

Учительський інститут у місті Глухові, був чи не єдиним який почав працювати на території України під час воєнних дій. тогочасний ректор навчального закладу Дмитро Гаран спрямовував усі свої зусилля для нормального функціонування інституту.

Після звільнення міста від загарбників, вже на початку жовтня було здійснено набір майбутніх студентів. Кількість бажаючих вражала. незважаючи на виклики часу, своє бажання навчатися саме у Глухівському інституті проявило 400 осіб. Але реальних місць було менше половини. тому станом на листопад місяць до лав інституту було зараховано 150- першокурсників та, ще 62 студенти, які перейшли на другий курс [4;5].

Вже 15 листопада відбулися перші заняття. На превеликий жаль більшість приміщень інституту було зруйновано, а ще половина були у аварійному стані через військові дії [5;7]. Але це не зупинило розпочати навчальний процес, тому лекції читали в залі технікуму механізації сільського господарства. ще одним фактором, який заважав гарному функціонуванню інституту, була нестача викладацьких кадрів, посібників та просто обладнання, але і на це було знайдено вихід. Адже у першій половині дня, студенти відвідували заняття, а після них відбудовували навчальних заклад [6;9].

Саме така методика була досить вдалою, адже вже у другому семестрі студенти мали змогу навчатися у власних аудиторіях, бо відремонтували головний корпус.

Вже літом 1944 року Глухівський інститут мав змогу випустити 60 спеціалістів, а ще через рік 180 студентів. Більшість цих випускників, а саме представники фізико-математичного та географічного факультетів були призначені на роботу в школи західних областей України [4].

З величезною радістю зустріли студенти та викладачі перемогу над фашистською Німеччиною. З кожним роком зміцнювалась матеріальна база інституту, поліпшувалися навчальні й побутові умови. Держава збільшувала асигнування: якщо в 1945 р. було асигновано 1783300 крб., то в 1947 р. інститут одержав - 2544800 крб [2;7;11]

У 1948 році відновив роботу заочний відділ. Працювали також підготовчі курси для вступників до інституту. В 1946 р. було відкрито мовно-літературний факультет (з українським і російським відділеннями). Щороку зростала кількість студентів. Уже 1949 р. на трьох факультетах здобували освіту 375 студентів за денною і 700 за заочною формами навчання.

Директори учительського інституту Д.М.Гаран, згодом Г.Л.Сапітон провели велику роботу з удосконалення навчального процесу та поліпшення зв'язків зі школами [1;2;11;10]. В нелегких умовах перших післявоєнних років сумлінно працювали в інституті і брали участь у роботі курсів перепідготовки вчителів завідувач кафедри фізики Г.Ю.Ілляшенко (пізніше професор), старші викладачі А.Х.Раков, А.О.Ковтуненко, К.Ю.Гриценко та багато інших. Деякий час тут працював відомий мовознавець і методист, автор підручників і посібників з мови кандидат філологічних наук Ю.П.Ступак, багато років віддали інституту природознавець доцент Д.І.Сакало,

НАУКА ТА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ:

Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

1874 - 2024

мовознавець, автор підручників і посібників кандидат філологічних наук, доцент І. Чередниченко [1;3].

З 1952 року до Глухівського інституту було переведено весь склад Конотопського учительського інституту. Кількість студентів значно збільшилася: за денною формою навчання в 1952-53 навчальному році навчалось близько 800 студентів і майже 2000 – за заочною формою [6].

Список використаних джерел

1. Альманах університетської слави: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874-2019) / гол. ред. Курок О.І. – Суми, ПВП «Видавничий будинок «Еллада», 2019. -196 с.
2. Ащаулова Т.А., Гриценко А.П. Порівняльна характеристика соціального статусу та рівня життя викладачів Глухівської чоловічої гімназії та Глухівського учительського інституту в 1870-х–1900-х роках. Сумський історико-архівний журнал, 2022 XXXIX. 26–32
3. Белашов В. І. Історіографічна традиція та джерельна база вивчення історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (вип874 – 2014 рр.). Історичні студії суспільного прогресу. 2014. №2. С. 39-51.
4. Белашов В. І. До історії заснування першого в Україні Глухівського учительського інституту. Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні. Матеріали міжвузівської науково - практичної конференції, присвяченої 120-літтю Глухівського педагогічного інституту і 100 – річчю з дня народження його випускника О. Довженка (25 – 26 жовтня 1994 року). – 4.1. – Глухів, 1994. – С.10 – 12.
5. Белашов В. І., Гурець М. П., Заїка В. В. Глухівський державний педагогічний інститут (1874–1994 рр.), 1994. 79 с.
6. Кримова Т. М. Сторінки історії Глухівського інституту. Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні. Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої 120-літтю Глухівського педагогічного інституту і 100-річчю з дня народження його випускника О. Довженка (25 – 26 жовтня 1994 року). – Ч. 1. – Глухів, 1994. – С. 15.
7. Мосіяшенко В. А., Лищенко Г. П. Сторінки історії Глухівського педінституту. Історико-культурна спадщина Глухівщини . Матеріали міжвузівської науковопрактичної конференції, присвяченої 1000-літтю м. Глухова (27-28 жовтня 1992 р.). – Глухів, 1992. – С. 32 – 35
8. Григорій Львович Сапітон (1901 - 1954) : біобібліогр. покажчик до 70-річчя від дня смерті / керівник вид. проекту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко; В. А. Гриценко. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»). + 160. Гриценко А. Директорство Григорія Сапітона у Глухівському учительському інституті. «Глухівські історико-філософські читання»: збірник наукових праць / [редкол.: Гриценко А.П., голова та ін.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 24 – 28. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2904>
9. Ащаулова Т. Володимир Михайлович Куриленко та його вклад у розбудову Глухівського педагогічного інституту ім. С.М. Сергєєва-Ценського (1990-1995). «Глухівські історико-філософські читання»: збірник наукових праць / [редкол.: Гриценко А.П., голова та ін.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 69-71. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2918>
10. Ащаулова Т. А. Історичні студії суспільного прогресу як важливе джерело дослідження історії Глухівського педагогічного інституту. Щорічна звітна науково-

практична конференція викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2023.

11. Гриценко А.П. Ащаулова А.Т. Управлінці Глухівського учительського інституту (1874-1991 рр.) Матеріали VI міжнародної наукової конференції «Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації». Суми, 8-9 грудня 2023 р

12. Альманах університетської слави: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874-2019) / гол. ред. Курок О.І. – Суми, ПВП «Видавничий будинок «Еллада», 2019. -196 с.

13. Ащаулова Т. А. Історичні студії суспільного прогресу як важливе джерело дослідження історії Глухівського педагогічного інституту. Щорічна звітна науково-практична конференція викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2023.

14. Ащаулова Т. Володимир Михайлович Куриленко та його вклад у розбудову Глухівського педагогічного інституту ім. С.М. Сергєєва-Ценського (1990-1995). «Глухівські історико-філософські читання»: збірник наукових праць / [редкол.: Гриценко А.П., голова та ін.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 69-71. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2918>

15. Ащаулова Т.А., Гриценко А.П. Порівняльна характеристика соціального статусу та рівня життя викладачів Глухівської чоловічої гімназії та Глухівського учительського інституту в 1870-х–1900-х роках. Сумський історико-архівний журнал, 2022 XXXIX. 26–32

16. Белашов В. І. До історії заснування першого в Україні Глухівського учительського інституту. Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні. Матеріали міжвузівської науково - практичної конференції, присвяченої 120-літтю Глухівського педагогічного інституту і 100 – річчю з дня народження його випускника О. Довженка (25 – 26 жовтня 1994 року). – 4.1. – Глухів, 1994. – С.10 – 12.

17. Белашов В. І. Історіографічна традиція та джерельна база вивчення історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (вип874 – 2014 рр.). Історичні студії суспільного прогресу. 2014. №2. С. 39-51.

18. Белашов В. І., Гурець М. П., Заїка В. В. Глухівський державний педагогічний інститут (1874–1994 рр.), 1994. 79 с.

19. Григорій Львович Сапітон (1901 - 1954) : біобібліогр. покажчик до 70-річчя від дня смерті / керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко; В. А. Гриценко. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка») 160.

20. Гриценко А. Директорство Григорія Сапітона у Глухівському учительському інституті. «Глухівські історико-філософські читання»: збірник наукових праць / [редкол.: Гриценко А.П., голова та ін.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 24 – 28. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2904>

21. Гриценко А.П. Ащаулова А.Т. Управлінці Глухівського учительського інституту (1874-1991 рр.) Матеріали VI міжнародної наукової конференції «Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації». Суми, 8-9 грудня 2023 р

22. Кримова Т. М. Сторінки історії Глухівського інституту. Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні. Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої 120-літтю Глухівського педагогічного інституту і 100-річчю з дня

народження його випускника О. Довженка (25 – 26 жовтня 1994 року). – Ч. 1. – Глухів, 1994. – С. 15.

23. Мосіяшенко В. А., Лищенко Г. П. Сторінки історії Глухівського педінституту. Історико-культурна спадщина Глухівщини. Матеріали міжвузівської науковопрактичної конференції, присвяченої 1000-літтю м. Глухова (27-28 жовтня 1992 р.). – Глухів, 1992. – С. 32 – 35

Голуб Анжеліка Анатоліївна,
аспірантка 1 року навчання, спеціальності 032 Історія та археологія
Навчально-наукового інституту філології та історії
Науковий керівник: д-р пед. наук, доц. Гриценко А. П.

БЕЛАШОВ ВАЛЕРІЙ ІВАНОВИЧ: ЖИТТЄПИС, РОЛЬ У ЗБЕРЕЖЕННІ ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ МІСТА ГЛУХОВА

Україна нині продовжує відстоювати свою незалежність і територіальну цілісність. У теперішніх реаліях, коли кожного дня гинуть українці від російського тероризму, варто важливу роль відводити патріотичному вихованню молоді. Громадянської свідомості, розуміння прав і обов'язків, а також причин і наслідків подій в історії нашої держави не можливо досягти без знань фактів регіоналістики. Формою пізнання рідного краю є історичне краєзнавство, першочерговим завданням якого є збереження культурної спадщини в межах певного населеного пункту. Відмітимо, що краєзнавчі джерела, в першу чергу, знаходяться в місцевих бібліотеках і музеях. Заповідники, до речі, є центрами роботи професійних істориків і краєзнавців [6, с. 26–27].

Сучасним дослідникам доцільно аналізувати не тільки події минувшин, а й внески видатних науковців України в розвиток історичного краєзнавства. У історії невеликого м. Глухова, що на Сумщині, вагому роль відіграв історик і краєзнавець Белашов Валерій Іванович. Саме його біографічні відомості лягли в основу наших тез.

Валерій Іванович народився 16 квітня 1949 р. у м. Глухів Сумської області в родині полковника та фельдшерки-акушерки. Цікавим фактом є те, що його прадіду належав двоповерховий будинок №4 по теперішній вул. Шевченка та готель на вул. Київській. З 1956 р. Валерій навчався в місцевій восьмирічній школі №6 (нині – Глухівська загальноосвітня школа №6 I–III ступенів Глухівської міської ради Сумської області). Був доволі активним учнем і брав участь у всіх можливих заходах (спортивних, молодіжних). У 15 років вступив до Глухівського технікуму гідромеліорації та електрифікації імені С. Ковпака (Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського національного аграрного університету) на спеціальність «Електрифікація сільського господарства». Далі майбутній краєзнавець починає працювати контролером відділу технічного контролю місцевого заводу «Електропанель». 1968 р. він вступає на заочну форму навчання до Харківського державного університету імені О. Горького (нині – Харківський національний університет імені В. Каразіна), але й продовжує електрифікувати колишні Глухівський та Кролевецький райони (тепер все це Шосткинський). 1973 р. його переводять на посаду електромонтера з устаткування електролічильників, потім інженера-інспектора, інспектора Глухівського міжрайонного відділення енергозбуту «Харківенерго». На цей час він вже був електриком 5-го розряду. Начебто професійна кар'єра вже була розпочата й складалась напролюд успішно, але

НАУКА ТА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ:

Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

1874 - 2024